

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ»

**«ТРЕТЯ ХВИЛЯ» ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ
НА ТЕРЕНАХ ЄВРАЗІЇ:
ДОСВІД НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ
ТА ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ»**

Збірник наукових праць

КИЇВ

2015

ДУ «ІНСТИТУТ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ»

УДК 323.22 + 316.42 : 321.7 + 94(4)
ББК Ф3(0) + С 550 : Т3(0)
Т 66

*Рекомендовано до друку Вченою радою Державної установи
«Інститут всесвітньої історії НАН України»
(протокол № 4 від 2 липня 2015 р.)*

Рецензенти:

Зайцева З.І. – доктор історичних наук, професор
Машевський О.П. – доктор історичних наук, професор
Сергійчук В.І. – доктор історичних наук, професор

Редакційна колегія:

Рудяков П.М., д.філол.н., проф. (загальна редакція)
Метельова Т.О., к.філос.н, доц. (відповідальний редактор, упорядник)
Держалюк М.С., д.і.н., Піляев І.С., д.і.н, доц., *Бульвінський А.Г.*, к.і.н.,
доц., *Стельмах В.О.* (редактори)

«Третя хвиля» демократизації на теренах Євразії: досвід новітньої історії та виклики сучасності. Збірник наукових праць / За загальною редакцією д.філ.н., проф. Рудякова П.М. // Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України» – К.: Вид-во «Фенікс», 2015. – 564 с.

У збірнику наукових праць аналізуються теоретико-концептуальні проблеми соціально-політичної модернізації, національні моделі та регіональний вимір політико-модернізаційних процесів у контексті новітньої історії та сучасних імперативів розвитку.

УДК 323.22 + 316.42 : 321.7 + 94(4)
ББК Ф3(0) + С 550 : Т3(0)
Т 66

За достовірність інформації, що міститься в опублікованих матеріалах, відповідальність несуть автори. Передрук можливий у разі посилання на автора і видання.

ISBN 978-966-02-7651-2

© Національна академія наук України
ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН
України», 2015

ЗМІСТ

ВСТУП

<i>Рудяков П.М.</i> Модернізаційні практики і моделі у глобалізованому світі, що інтегрується	7
---	---

ЧАСТИНА I. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ТА ДЕМОКРАТИЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

<i>Толстов С.В.</i> Суспільно-політичні процеси та вектори змін у сучасній міжнародній системі.....	15
<i>Кудряченко А.І., Харченко І.І.</i> Уроки демократичних перетворень у країнах Центрально-Східної Європи на рубежі ХХ–ХХІ століть.....	25
<i>Розумюк В.М.</i> Міраж «третьої хвилі» – ліберальний проєкт соціально-політичного конструювання на пострадянському просторі.....	33
<i>Лакішик Д.М.</i> Особливості та основні тенденції розвитку процесу демократизації в сучасному світі.....	40
<i>Шморгул О.О.</i> Співвідношення легальності та легітимності в сучасних трансформаційних процесах.....	52
<i>Метельова Т.О.</i> Реактуалізація міфологічного мислення як складник модернізаційних процесів.....	63
<i>Бульвінський А.Г.</i> Імперська модель модернізації (на прикладі Росії).....	73
<i>Піляв І.С.</i> Соціально-політична трансформація президентської Росії: авторитарний Постмодерн з відкритим фіналом	85
<i>Будкін В.С.</i> Євразійська геополітична концепція в контексті демократизації суспільства	99
<i>Юшина Е.А.</i> Природа авторитаризма на постсоветском просторств	107

РОЗДІЛ 2. РУШІЙНІ СИЛИ Й СКЛАДНИКИ ПРОЦЕСІВ МОДЕРНІЗАЦІЇ

<i>Добровольська А.Б.</i> Інформаційний чинник суспільно-політичної трансформації в умовах глобалізації.....	119
<i>Скаленко О.К.</i> Інформаційно-творчий чинник демократизації суспільства в сучасному світі.....	126
<i>Фомін С.С.</i> Соціально-економічна демократія як передумова демократії політичної.....	133
<i>Нечитайло А.А.</i> Конструктивістські підходи до формування національної ідентичності в епоху глобального інформаційного суспільства.....	141
<i>Головатий М.Ф.</i> Мультикультуралізм як засіб досягнення міжнародної єдності.....	150
<i>Губань Р.В.</i> Права мусульман у контексті суспільно-політичної модернізації країн Західної Європи.....	155

<i>Перга Т.Ю.</i> Оргуська конвенція: проблеми та перспективи впровадження в країнах Європи та Азії	161
---	-----

РОЗДІЛ 3. РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

<i>Кищенко О.А.</i> Система та механізми функціонування організації громадянського суспільства в країнах світу	168
<i>Ялі М.Х., Трима К.А.</i> Еволюція інститутів глобального громадянського суспільства.....	178
<i>Шморгун О.О.</i> Адміністративно-територіальна реформа державної влади як чинник розвитку та вдосконалення інститутів громадянського суспільства....	187
<i>Розумюк В.М.</i> Класифікація міжнародних організацій та специфіка їх співробітництва з інститутами громадянського суспільства.....	204
<i>Врадій О.С., Бульвінський А.Г.</i> Основні механізми та способи взаємодії міжнародних організацій з ОГС в Україні.....	213
<i>Миклашук І.М.</i> Вплив міжнародних організацій на оптимізацію відносин у триаді: «особа – суспільство – держава» в Україні.....	224
<i>Ростов С.В.</i> Проекти та діяльність ОБСЄ в Україні.....	232
<i>Фоцан Я.І.</i> Роль USAID у розбудові громадянського суспільства в Україні.....	252
<i>Солошенко В.В.</i> Роль німецьких неурядових організацій у розбудові демократії в Україні	259
<i>Богданович І.І.</i> Особливості діяльності міжнародних організацій в Республіці Білорусь – досвід для України.....	267
<i>Ткаченко І.В.</i> Особливості функціонування громадянського суспільства в Чеській Республіці.....	277

ЧАСТИНА ІІ. СВІТОВИЙ ДОСВІД МОДЕРНІЗАЦІЇ: НАЦІОНАЛЬНІ МОДЕРНІЗАЦІЙНІ МОДЕЛІ

РОЗДІЛ 1. КРАЇНИ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ

<i>Ветринський І.М.</i> Вплив євроінтеграційної стратегії на геополітичне становище та демократизацію України	285
<i>Філіпенко Є.І.</i> Досвід взаємодії України з Радою Європи та ОБСЄ у сфері демократизації	292
<i>Юрчак М.Б.</i> Європейська інтеграція як інструмент демократизації для України.....	297
<i>Чекаленко Л.Д., Циватий В.Г.</i> Моделі «триюк» як інструмент європейської інтеграції та безпеки: екологічний вимір.....	285
<i>Слюзко Ф.О.</i> Вплив рішень МВФ про кредитування на демократизацію суспільства: компаративний аналіз.....	311

Опанасюк В.В. Особливості суспільно-політичної модернізації в Україні: етатистський дискурс реформ	317
Сегеда С.П. Проблеми взаємодії євразійського простору з Україною	323
Миклашук І.М. Роль неурядових організацій в Автономній Республіці Крим напередодні та в період російської окупації	327
Цвігатий В.Г. Історичний досвід демократизації в Грузії в контексті пострадянських інституційно-політичних трансформацій (2004-2014 рр)	333
Добровольська А.Б. Досвід політичного транзиту Республіки Молдова пострадянського періоду	337
Піляєв І.С. Перекидання шахівниці, або «модернізація по-російськи»	350
Бувльїнський А.Г. Позиція Росії щодо європейського вектору модернізації України (на прикладі подій 2013 р.)	362
Васильєв О.А. Проблеми і перспективи соціально-політичної трансформації інтеграційного об'єднання Росії і Білорусі	373
Богданович І.І. Соціально-економічні перетворення як платформа суспільно-політичної модернізації в Республіці Білорусь	379
Некрасова В.В. Радянська преса періоду гласності: еволюція образу США (за матеріалами газети «Аргументи і факти»)	392

РОЗДІЛ 2. КРАЇНИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Врадій О.С. Політична трансформація країн ЦСЄ в умовах європеїзації	400
Зеленько Г.І. Демократичний транзит у Вишеградській Європі в контексті «третьої хвилі» демократизації	407
Стельмах В.О. Молодь країн Вишеградської групи як суб'єкт і об'єкт суспільно-політичних модернізаційних процесів	417
Ткаченко І.В. Соціально-політична модернізація в Чеській Республіці: досвід для України на шляху європейської інтеграції	425
Черинько І.П. Ліва ідеологія як чинник суспільно-політичної модернізації Чеської Республіки	433
Ткаченко І.В. Громадський сектор у Словаччині: досвід суспільної модернізації	441
Фошан Я.І. Словенія в складі ЄС: соціально-економічний розвиток	448
Фошан Я.І. Специфіка модернізації політичної системи Словенії за часів незалежності	457
Власова А.Ю. Роль гендерного паритету у вдосконаленні французького демократичного суспільства в 60-70-ті роки ХХ ст.	464
Фрольцов В.В. Отношения с постсоветскими государствами в предвыборных программах ведущих партий ФРГ 2013 г.	469
Степанов В.А. Деякі аспекти формування підходів Ангели Меркель до розвитку відносин з Україною	474

РОЗДІЛ 3. КРАЇНИ АЗІЇ ТА АФРИКИ

<i>Лоссовський І.Є.</i> Стратегія суспільно-політичної модернізації Малайзії в умовах світової фінансово-економічної кризи	487
<i>Крупня І.М.</i> Процеси демократизації в Малайзії в другій половині ХХ століття.....	494
<i>Блоконь О.С.</i> Українсько-китайська дипломатія в контексті постсоціалістичної трансформації: історична персоналістика як досвід новітньої історії.....	498
<i>Сергійчук І.М.</i> Модернізація політичної системи сучасного В'єтнаму (1986-2013 рр.)	502
<i>Чекаленко Л.Д., Васильєва М.О.</i> Геополітичний чинник Туреччини: між США і Росією.....	507
<i>Аулін О.А.</i> Основні парадигми суспільно-політичної модернізації в ісламських країнах.....	512
<i>Губань Р.В.</i> Особливості суспільно-політичної модернізації в арабських країнах у контексті «Арабської весни»	516
<i>Князєвська К.О.</i> Демократія та економічна модернізація: шляхи взаємодії в країнах Субсахарської Африки	520
<i>Лоссовський І.Є.</i> Процессы демократизации в странах Юго-Восточной Азии (вторая половина ХХ – начало ХХІ века)	528
<i>Підберезних І.Є.</i> Регіональне партнерство в сучасних американсько-індонезійських відносинах.....	537
<i>Слободян Н.В.</i> Енергетичний чинник як інструмент співпраці та конкуренції Росії і США на Близькому Сході.....	542
<i>Шемет І.А.</i> Тихоокеанський регіоналізм та політика США в АТР (політико-ідеологічні аспекти).....	549
ДОВІДКА ПРО АВТОРІВ	558

ОТНОШЕНИЯ С ПОСТСОВЕТСКИМИ ГОСУДАРСТВАМИ В ПРЕДВЫБОРНЫХ ПРОГРАММАХ ВЕДУЩИХ ПАРТИЙ ФРГ 2013 г.

В статье на основе анализа предвыборных программ ведущих партий ФРГ, обнародованных накануне выборов в Бундестаг 22 сентября 2013 г., рассмотрены место и роль постсоветских стран во внешнеполитической стратегии Германии, а также определено их значение для реализации интересов ФРГ в регионе Восточной Европы.

Ключевые слова: постсоветские государства, внешняя политика Германии, интересы ФРГ, Россия, Украина, Беларусь, Восточное партнерство, расширение ЕС.

У статті на основі аналізу передвиборчих програм провідних партій ФРН, оприлюднених напередодні виборів до Бундестагу 22 вересня 2013 рр., розглянуто місце та роль пострадянських країн у зовнішньополітичній стратегії Німеччини, а також виявлено їхнє значення для реалізації інтересів ФРН у регіоні Східної Європи.

Ключові слова: пострадянські держави, зовнішня політика Німеччини, інтереси ФРН, Росія, Україна, Білорусь, Східне партнерство, розширення ЄС.

Using the analysis of the German main parties' election programs published before the Bundestag elections of 22 September 2013, the place and role of the Post-Soviet countries in the German foreign policy are considered as well as their significance for realizing the German interests in the region.

Key words: Post-Soviet countries, German foreign policy, German interests, Russia, Ukraine, Belarus, Eastern Partnership, Enlargement of the European Union.

Определение места и роли постсоветских государств в стратегии внешней политики ФРГ в начале XXI в., как и значения каждого из них для реализации германских интересов, позволяет не только со значительной степенью вероятности прогнозировать дальнейшие действия Германии в постсоветском регионе, но еще и дает возможность составить общее представление о видении этого политико-географического пространства в целом и отдельных его стран представителями современной политической элиты ФРГ, определив ожидания и выявив устойчивые стереотипы германского руководства, во многом определяющие характер его взаимодействия с постсоветскими государствами.

Особое значение приобретает изучение предвыборных документов ведущих политических сил Германии, составленных и обнародованных накануне выборов в Бундестаг 22 сентября 2013 г. Во внешнеполитических разделах этих документов представления и стереотипы, о которых идет речь, отражены с учетом настроений и ожиданий социальных и этнических групп немецких избирателей, на поддержку которых эти партии рассчитывали. Это актуализирует необходимость такого исследования в свете выявления устойчивых стереотипов общественного сознания немцев, оценок экспертов и освещения ситуации на постсоветском пространстве немецкими СМИ.

Отнюдь не случайным представляется весьма скептическое отношение к самой идее расширения ЕС, присутствовавшее в единой предвыборной

программе Христианско-демократического и Христианско-социального союзов (ХДС/ХСС). Эти две партии готовы были принять в ЕС лишь республики бывшей Югославии («государства Западных Балкан») при выполнении ими всех необходимых условий. Членство в Союзе Турции христианские демократы категорически отвергали. Ни о «Восточном партнерстве», ни о предстоящем подписании Украиной соглашения об ассоциации с ЕС в программе ХДС/ХСС не упоминалось [1, С. 73–74]. Зато сохранению добрососедских отношений с Россией в ней был посвящен целый параграф. Христианские демократы, при этом, подчеркивали, что глубина и интенсивность германо-российского сотрудничества во многом зависела от готовности руководства России соблюдать международные обязательства в области функционирования правового государства и обеспечения демократии. Со своей стороны, ХДС/ХСС обещали добиваться подписания нового соглашения о партнерстве и сотрудничестве между Российской Федерацией и ЕС. Речь также шла о расширении взаимодействия по линии общественных объединений и гражданских инициатив, о сотрудничестве в регионе Балтийского моря, о координации усилий в области внешней политики и безопасности. Христианские демократы обещали продолжить работу над либерализацией визового законодательства для российских предпринимателей, научных работников и студентов [1, С. 74–75].

Такой подход должен был вполне устроить основных избирателей ХДС/ХСС: представителей немецкого среднего класса, опасавшихся массового притока мигрантов, усиления преступности и увеличения безработицы в случае нового расширения ЕС или отмены визового режима для граждан стран из числа его восточных и южных соседей. Используя эти традиционные для значительной части немецкого общества опасения и страхи, партия А. Меркель в очередной раз сумела выставить себя в качестве наиболее последовательного и решительного защитника благосостояния и безопасности германских граждан. В этом контексте развитие сотрудничества с Россией воспринималось как важное условие обеспечения беспрепятственных поставок необходимых ФРГ энергоносителей и доступа германских товаров и услуг на огромный российский рынок. Не претендуя на вступление в ЕС и, следовательно, на немецкие дотации, РФ оказывалась для немецкого среднего класса и блока ХДС/ХСС как выразителя его интересов более «удобным» международным партнером, чем стремящиеся к этому Турция, Украина, Молдова.

Более осторожный подход к формулировке германских интересов в постсоветском регионе предпочли социал-демократы, среди избирателей которых могли оказаться получившие немецкое гражданство выходцы из республик бывшей Югославии и Турции. Уровень доходов этой части электората уступал благосостоянию избирателей христианских демократов. Социал-демократическая партия Германии (СДПГ) поддержала вступление в ЕС этих государств [2, С. 110]. О странах-участницах «Восточного партнерства», учитывая отсутствие в ФРГ крупных диаспор немецких

граждан украинского, молдавского или иного происхождения, которые могли бы помочь социал-демократам обеспечить дополнительный приток голосов, напротив, упомянуто не было. Говоря о сотрудничестве с Россией, СДПГ ограничилась обещанием обеспечить всестороннее стратегическое «партнерство для модернизации», включающее как экономическое сотрудничество, так и политический и общественный диалог. Декларировалась также готовность стать посредником в дальнейшем развитии отношений между Российской Федерацией и США [2, С. 112–113]. В случае вхождения в новое правительство Германии представителя СДПГ в качестве министра иностранных дел выдвижение такой инициативы представлялось весьма вероятной.

Наибольшее внимание постсоветским странам уделялось в программе *Свободной демократической партии (СвДП)*, одним из лидеров которой являлся глава МИД ФРГ в 2009–2013 гг. Г. Вестервелле. Партия выступала за принятие в ЕС республик бывшей Югославии, от которых требовалось разрешить все спорные вопросы со странами–соседами, а также Турции, которой необходимо было сосредоточиться на улучшении ситуации с соблюдением норм правового государства и обеспечением прав человека. Среди стран–участниц «Восточного партнерства» особо выделялась Украина, включение которой в ЕС представлялось возможным в долгосрочной перспективе при условии проведения ею в ближайшие годы курса на модернизацию и приближение к европейским стандартам. Проведения необходимых для развития правового государства реформ СвДП ожидала и от других государств–участников программы «Восточное партнерство» [3, С. 81].

Говоря об отношениях с Беларусью, руководство партии выражало согласие с европейской политикой санкций, декларируя целесообразность расширения сотрудничества с белорусским гражданским обществом. Взаимодействие с Россией характеризовалось как максимально тесное и всестороннее, особенно в экономике и в общественной жизни. При этом выражалась озабоченность фактами нарушения российским правительством и судами гражданских свобод, а также заявлялось, что ведение открытого и критического диалога Российской Федерацией не помешает стратегическому характеру сотрудничества с ней. Кроме того, СвДП обещала добиваться отмены виз для граждан России, Турции и других стран, граничивших с ЕС на востоке и юге, после выполнения ими всех необходимых условий [3, С. 88].

Сокрушительное поражение этой партии на выборах 22 сентября 2013 г., приведшее к ее исключению не только из правительства, но и из Бундестага, таило в себе опасность негативно сказаться на степени внимания германской политической элиты к отношениям со странами–участницами «Восточного партнерства» и с другими постсоветскими государствами. Особый интерес к ним проявлял Г. Вестервелле, дальнейшая политическая карьера которого оказалась под вопросом. Его партия едва ли станет проявлять сопоставимый с его интерес к постсоветскому пространству в

условиях необходимости активизации работы с избирателями из среднего класса. Именно они впервые в истории ФРГ отказали на этих выборах в доверии партии, в рядах которой были такие выдающиеся политики, как первый федеральный президент Т. Хойс, В. Шеель, граф О. Ламбсторф, Г.-Д. Геншер.

Содержание программ двух остальных партий: «Союза-90 – Зеленых» и Левой партии – оказалось весьма критическим в отношении российской политики, что объясняется их ориентацией на пацифистски настроенные группы избирателей, выступающие за альтернативные пути развития немецкого общества и государства в целом. В программе *Левой партии* Россия упоминалась в качестве одной из двух стран, объем экспорта вооружений которой превышал германский. Агитируя в очередной раз за роспуск НАТО, эта партия выступала за создание альтернативной системы коллективной безопасности при участии России, что позволило бы добиться декларируемого партийными лидерами разоружения [4, С. 55–56].

«Союз-90 – Зеленые», в свою очередь, заявил о солидарности с российской феминистской панк-группой «Pussy Riot», поставив ее участниц в один ряд с борцами за права человека в Китае, Иране и арабских государствах. Блокирование Россией и КНР в Совете Безопасности ООН всех резолюций с жесткими требованиями в адрес правительства Сирии трактовалось как их поддержка Б. Асада [5, С. 259–260, 315–316]. Такая оценка в значительной мере совпадала с настроениями той части избирателей «Союза-90 – Зеленые», которые происходили из Турции и формировали свою позицию по поводу событий в Сирии на основе их освещения в широко доступных в ФРГ турецкими СМИ. В этой связи неслучайной представляется поддержка руководством партии включения в ЕС не только республик бывшей Югославии, но и Турции в случае ее соответствия необходимым критериям в сфере демократии и прав человека. Кроме того, «Союз-90 – Зеленые» обещал инициировать от имени Германии полный пересмотр визовой политики ЕС с возможностью отмены виз для граждан Турции, Косово, России и государств-участников «Восточного партнерства». Партия также призывала к созданию новой многосторонней архитектуры безопасности, участниками которой должны были стать страны-члены НАТО, Россия и все государства Восточной Европы [5, С. 284–285, 314]. О перспективе включения последних в процесс европейской интеграции в программе не упоминалось. Зато обещание содействовать принятию в ЕС Турции в очередной раз помогло «Союзу-90 – Зеленым» получить рекордно высокие результаты в местах компактного проживания турецкой общины. В берлинском округе Фридрихсхайн-Кройцберг – Пренцлаур Берг Ост, к примеру, партия набрала 20,8 %, что более чем в два раза превысило ее общегерманский результат в 8,4 % [6].

В очень краткой предвыборной программе «*Альтернативы для Германии*», созданной в апреле 2013 г. и последовательно выступавшей за отказ ФРГ от использования европейской валюты и от оказания помощи находившимся в состоянии кризиса странам-членам ЕС, об иных аспектах

внешнеполитической стратегии Германии не упоминалось [7]. Эта новая и малоизвестная партия на волне недовольства существенной части немецких избирателей слишком активной ролью ФРГ в решении финансовых проблем партнеров по ЕС сумела получить 4,7 % голосов и едва не прошла в Бундестаг. Такой во многом неожиданный для экспертов результат явился очередным свидетельством приоритетного характера тематики, связанной с нынешним функционированием ЕС, его проблемами и перспективами евро, для современного немецкого избирателя. Отношения Германии с другими странами, включая постсоветские, явно отошли на второй план на фоне ожесточенных дебатов о целесообразности участия ФРГ в оказании финансовой помощи Греции, Кипру, другим странам-членам ЕС.

Объективное снижение интереса к постсоветскому пространству было вызвано еще одним обстоятельством. В 1990-е гг. ситуация на территории бывшего СССР оставалась крайне напряженной. Описание социально-экономических и внутривнутриполитических проблем во всех постсоветских государствах, которые в любой момент могли привести к неконтролируемой массовой миграции и росту преступности, авариям на промышленных объектах по примеру чернобыльской и т.д., превратилось в тот период в одну из традиционных тем для немецких СМИ. Это вынуждало германских политиков постоянно уделять ей внимание, реагируя на наиболее важные события на постсоветском пространстве в партийных программах и заявлениях.

По мере стабилизации ситуации в регионе постсоветская тематика стала постепенно исчезать из документов ведущих партий ФРГ, уступив место проблемам в других регионах мира, способных нести потенциальную угрозу безопасности и благосостоянию немецких граждан. К началу 2000-х гг. правительством Германии был найден устойчивый формат выстраивания отношений с каждым из постсоветских государств, решены ключевые проблемы в области безопасности и разоружения, налажено выгодное для германской стороны торгово-экономическое сотрудничество. Взаимодействие со странами региона не создавало в последние годы каких-либо существенных сложностей для германской дипломатии, и, как следствие, было затронуто в рассмотренных предвыборных программах лишь в самых общих чертах.

В заключение необходимо подчеркнуть, что рассмотрение места и роли постсоветских государств во внешнеполитической стратегии ФРГ на основе анализа предвыборных программ основных германских партий позволяет составить достаточно полное и всестороннее представление об ожиданиях и стереотипах германской политической элиты в отношении постсоветского пространства. Определение же конкретных методов, приемов и инструментов, использование которых позволит следующему правительству ФРГ добиться эффективной и последовательной реализации внешнеполитических интересов и задач в этом регионе, потребует в дальнейшем отдельного исследования.

ИСПОЛЬЗОВАННЫЕ ИСТОЧНИКИ И ЛИТЕРАТУРА:

1. Gemeinsam erfolgreich für Deutschland. Regierungsprogramm 2013–2017. – Berlin: CDU-Bundesgeschäftsstelle, 2013. – 78 S. 2. Das Wir entscheidet. Das Regierungsprogramm 2013–2017. – Berlin: SPD-Parteivorstand, 2013. – 118 S. 3. Bürgerprogramm 2013. Damit Deutschland stark bleibt. – Berlin: FDP Bundesgeschäftsstelle, 2013. – 103 S. 4. 100 % Sozial. Wahlprogramm der Partei Die Linke zur Bundestagswahl 2013. – Berlin, 2013. – 90 S. 5. Zeit für den grünen Wandel. Teilhaben. Einmischen. Zukunft schaffen. Bundestagswahlprogramm 2013 von Bündnis 90 / Die Grünen. – Berlin, 2013. – 336 S. 6. Bundesland Berlin Wahlkreis 083 – Berlin-Friedrichshain-Kreuzberg – Prenzlauer Berg Ost [Electronic Resource] // Endgültiges Ergebnis der Bundestagswahl 2013. Der Bundeswahlleiter. - 2013. – Mode of access: http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/BTW_BUND_13/ergebnisse/wahlkreisergebnisse/111/wk083/ (24.10.13). 7. Alternative für Deutschland. Wahlprogramm. Parteitagbeschluss vom 14.04.2013. – 4 S.

УДК 327.8(430+477)

Степанов В.А.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПІДХОДІВ АНГЕЛИ МЕРКЕЛЬ ДО РОЗВИТКУ ВІДНОСИН З УКРАЇНОЮ

У статті проаналізовано політику А. Меркель щодо України з погляду національних інтересів Німеччини та роль Федерального канцлера у вирішенні проблеми «української кризи». Автор звертає увагу на світоглядні засади формування політики Федерального канцлера Німеччини та намагається простежити динаміку розвитку її дипломатичних контактів із українським владним істеблішментом починаючи з середини 2000-х рр.

Ключові слова: А. Меркель, Німеччина, Україна, двосторонні відносини.

В статье анализируется политика А. Меркель в отношении Украины исходя из национальных интересов Германии, а также роль Федерального канцлера в урегулировании «украинского кризиса». Автор обращает внимание на мировоззренческие ориентиры, что лежали в основе формирования политики Федерального канцлера Германии и делает попытку проследить динамику развития ее дипломатических контактов с властным истеблишментом Украины, начиная со середины 2000-х годов.

Ключевые слова: А. Меркель, Украина, Германия, двусторонние отношения.

The article is devoted to the analysis of Angela Merkel's policy towards Ukraine from the position of Germany's national interests and the role of the Federal Chancellor in the solving of the Ukrainian crisis. The author pays a special attention on the ideological foundations of the German Chancellor's policy making and tries to trace the dynamics of her diplomatic contacts with the Ukrainian political establishment since mid-2000s.

Keywords: A. Merkel, Ukraine, Germany, bilateral relations.

Ангела Меркель – восьмий федеральний канцлер повосенної Німеччини, але перша жінка на такій посаді, яка з 2005 р. третій чотирирічний термін обіймає ключову посаду німецького політичного «Олімпа». Провідні часописи світу не один раз визначали її найбільш впливовою жінкою-політиком сучасної історичної доби. Ангела Меркель постає політичним феноменом ФРН: з науковця, яка до падіння «Берлінського муру» і гадки не мала про велику політику, менш ніж за два десятка років перетворилася на